

Тема 2.1. НДРС (науково-дослідна робота студента) як обов'язкова складова системи підготовки майбутнього спеціаліста.

Науково-дослідницька робота студентів (далі НДРС) виступає невід'ємною складовою фахової підготовки студентів-бакалаврів та магістратури.

У психолого-педагогічній літературі розрізняють терміни «навчально-дослідницька діяльність» та «науково-дослідницька діяльність». Так, під науково-дослідною роботою розуміють таку роботу студента, яка виявляє самостійне творче дослідження теми. А під навчально-дослідницькою – оволодіння технікою творчості, знайомство з технікою дослідження, з науковою літературою.

Серед особливостей навчально-дослідницької діяльності В.Андреев відзначає чинник суб'єктивного, «відкриття» нового знання, що «має не об'єктивну, а лише суб'єктивну значущість і новизну. Більш того, актуалізація колишніх знань є неодмінною умовою навчально-дослідницької діяльності».

Д.Цхакая відзначає, що «науково-дослідна робота студента повинна містити певну, хоч і невелику новизну». Більш чітке тлумачення терміну «навчально-дослідницька робота» знаходимо у праці В.Воробьова: «розумне впровадження елементів наукових досліджень, елементів творчості в навчальний процес». Існує й інша точка зору, згідно з якою навчально-дослідницьку і науково-дослідницьку роботу студентів слід розрізняти не за «включенням» чи «невключенням» її до навчального плану, а за етапами підготовки спеціалістів до творчості.

А.Лебедев під навчально-дослідницькою роботою розуміє таку «роботу студентів, що забезпечує набуття ними необхідних навичок творчої, дослідницької діяльності. Завершується ця робота самостійним вирішенням студентом завдання, вже розробленого в науці або техніці».

А науково-дослідницькою науковець називає таку науково-технічну роботу студента, у результаті виконання якої він «одержує новий для науки або техніки результат».

Такий підхід до даних понять видається найбільш правильним.

П. Підкасистий зазначає, що науково-дослідна діяльність студентів визначається вищою формою самостійного навчального пізнання, оскільки воно набуває форм наукового передбачення (студент сам ставить мету та шукає шляхи її вирішення).

Перехідною ланкою від навчальної діяльності до науково-дослідної А. Яновський вважає пошуково-дослідну, оскільки вона містить у собі майже всі компоненти наукового пошуку та створення нового продукту з ознаками дослідницької роботи, спираючись на здобуті раніше знання, та розвиває навички й уміння для подальшої наукової діяльності.

Науковці І.Єрмакова, Г.Кловак, О.Пехота стверджують, що навчально-дослідницька і науководослідницька робота студентів – це два основних напрямки одного поняття: «науково-дослідницька діяльність студентів, яка у ЗВО здійснюється за наступними напрямками:

1) навчально-дослідницька, що є невід'ємним елементом навчального процесу та входить до календарно-тематичних і навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів;

2) науково-дослідницька робота, що здійснюється поза навчальним процесом у межах студентського науково-творчого товариства».

Таким чином, науково-дослідницька робота має в своїй сутності два взаємопов'язаних елементи: навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості та наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів. Н.Уйсімбаєва, розглядаючи науково-дослідницьку діяльність студентів як одну з форм пізнавально-творчої діяльності, вважає, що НДРС забезпечує формування інтелектуальної активності, яка є складовою професійної компетентності майбутнього фахівця.

Важливо, що під час наукової роботи студент-майбутній спеціаліст здійснює перехід від засвоєння готових знань до оволодіння методами отримання нової інформації, набуває навичок самостійного аналізу явищ та процесів з використанням наукових методик, вчиться знаходити шляхи нестандартного, творчого вирішення поставлених завдань.

Науково-дослідна діяльність студентів ЗВО здійснюється за трьома основними напрямками:

- науководослідна робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів;
- науково-дослідна робота, що здійснюється поза навчальним процесом у межах студентського наукового товариства – у гуртках, проблемних групах, інформаційних студіях тощо;
- науково-організаційні заходи, конференції, конкурси та ін.

Важливим для формування професійної компетентності є використання НДРС за усіма трьома зазначеними напрямками.

Так, НДРС, у межах процесу підготовки спеціаліста з вищою освітою, включає реферування наукової літератури у процесі вивчення дисциплін; виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, контрольних робіт з елементами проблемного пошуку; виконання нетипових завдань дослідницького характеру в період практики; розробка методичних матеріалів з використанням дослідницьких методів; підготовка і захист курсових, дипломних та магістерських робіт, пов'язаних з проблематикою наукових досліджень кафедри.

Найбільш масовими формами науково-дослідної роботи студентів, що відбувається у поза навчальний час, є студентські гуртки та проблемні групи.

Як зазначає О.Пехота та І.Єрмакова, участь студентів у наукових гуртках дає можливість залучати їх до розгляду та спроби вирішувати наукові проблеми

Дидактика вищої школи, викладач: к. соц. н. Євдокимова В. В.

фахового спрямування, розширювати їх світогляд, надавати можливість вільно спілкуватися, брати участь в обговоренні запропонованої тематики, виявляти ініціативу в здійсненні наукових досліджень.

Гурток своєю діяльністю сприяє підвищенню рівня наукової підготовки студентів; формує інтерес і потребу до наукової творчості; сприяє розвитку самостійності, підвищення внутрішньої організованості, свідомого ставлення до навчання, поглиблення й закріплення отриманих у процесі вивчення навчальних дисциплін знань; формування практичного досвіду діяльності в певному середовищі; усвідомлення майбутнім спеціалістом з вищою освітою перспективності побудови відносин у системі «особистість-суспільство природа» на засадах екоцентризму.

Для формування професійної компетентності ефективним є залучення студентів до таких видів НДРС: виконання завдань дослідницького характеру; підготовка наукових доповідей, повідомлень і рефератів з актуальних питань; реалізація та захист курсових, дипломних та магістерських робіт з актуальної тематики; статей; методичних розробок з актуальних питань майбутньої професійної діяльності.

Нині метод проєктів є дуже актуальним. Його можна запропонувати студентам для вияву творчих здібностей у вирішенні та нестандартному розв'язанні як актуальних соціальних так і екологічних та еколого-педагогічних проблем, а головне, для формування професійної компетентності майбутнього бакалавра чи магістра.

З його допомогою стає можливим розв'язання наступних взаємопов'язаних педагогічних проблем: надання можливості студентам відчутти практичне значення освіти у вирішенні нагальних питань; сприяння формуванню в особистості умінь та навичок застосування й удосконалення набутих знань, набуття досвіду практичної діяльності.

Психолого – педагогічні можливості методу проєктів пояснюються вирішенням з його допомогою освітніх, розвиваючих та виховних завдань:

Дидактика вищої школи, викладач: к. соц. н. Євдокимова В. В.

- створення образу цілісних знань для розуміння закономірностей взаємодії у системі «людина - суспільство – природа»;
- підвищення мотивації до отримання додаткової екологічної і суспільної інформації з метою перетворення знання, мислення та ідей у матеріальну силу розвитку суспільства;
- вивчення методів наукового пізнання у застосуванні до суспільного або природного середовища;
- вироблення здатності до рефлексії та інтерпретації отриманих результатів;
- розвиток дослідницьких якостей особистості і удосконалення системного мислення;
- організація базового алгоритму поведінки на основі екологізації сфер суспільної та виробничої діяльності.

Саме метод проєктів допомагає формувати у майбутнього спеціаліста особистісні риси, які розвиваються в діяльності і не можуть бути засвоєні вербально.

Під час роботи над проєктом студенти набувають досвіду індивідуальної самостійної діяльності. За допомогою такого методу майбутні спеціалісти вирішують проблему, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань і вмінь з різних галузей науки, техніки, творчих галузей.

У межах роботи студенти можуть залучатись до розробки наступних типів проєктів: дослідницьких, творчих, ігрових, практико-орієнтованих, інформаційних. Цінність методу проєктів полягає в тому, що з його допомогою стає можливим розвиток складових суспільної або екологічної компетентності.

Так, у ході роботи над проєктом включаються закладені у таку діяльність мотиваційні механізми:

Дидактика вищої школи, викладач: к. соц. н. Євдокимова В. В.

- миследіяльні (висунення ідеї, мети і формулювання завдання, висунення гіпотези, обґрунтований вибір способу або методу, самоаналіз і рефлексія);
- презентаційні (побудова усної доповіді про виконану роботу, вибір способів і форм наочної презентації результатів діяльності);
- комунікативні (уміння слухати й розуміти інших, знаходити компроміс, взаємодіяти всередині групи);
- пошукові (знаходити інформацію, вести контекстний пошук);
- інформаційні (структурування інформації, виділення головного, прийом, пошук і передача інформації, упорядковане її зберігання).

Також, студенти, включаючись у самостійну пізнавальну діяльність у межах методу проєктів з вирішення значущих у суспільному або екологічному сенсі питань, усвідомлюють цінність і дієвість навчальної інформації.

У ході роботи над проєктом студенти прямо чи опосередковано взаємодіють з реальними об'єктами, виділяють проблему, розуміють її сутність і спрямовують свої зусилля на пошук шляхів її розв'язання.

Таким чином, науково-дослідна робота студентів несе в собі значний потенціал для удосконалення підготовки майбутнього спеціаліста та формування його професійної компетентності.

Залучення студентів до такої діяльності сприяє розвитку в них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання поставлених завдань.

НДРС активізує самостійність, дослідницькі навички та націлює на самостійне дослідження.